

## Експериментальна модель формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності

М. Л. Пилипчук

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна  
Corresponding author. E-mail: pylypchuk.ml@gmail.com

Paper received 02.10.21; Accepted for publication 15.10.21.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2021-259IX101-08>

**Анотація.** У статті представлено модель формування готовності студентів-перекладачів до інноваційної професійної діяльності. Обґрунтовано вихідні теоретичні засади моделі експериментального освітнього процесу: методологічні підходи, дидактичні принципи, методи і форми навчання, педагогічні умови. Модель охоплює три блоки: теоретико-методологічний, організаційно-проектувальний та оцінно-результативний, є основою відповідної системи роботи з формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності в закладах вищої освіти.

**Ключові слова:** модель, майбутні перекладачі, інноваційна діяльність, підхід, принцип, метод навчання.

**Вступ.** В умовах інтеграції наукового, технологічного, природничого й гуманітарного знання, відповідно до динаміки соціокультурного розвитку, принципного значення набуває пошук нових підходів до підвищення ефективності організації й управління освітнім процесом, особливо в закладі вищої освіти, з орієнтацією на підготовку конкурентоздатних фахівців. З огляду на це, актуальною та своєчасною є проблема розробки моделі формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності, результати якої дадуть змогу розкрити ефективні заходи щодо підвищення якості підготовки майбутніх фахівців з перекладу.

**Короткий огляд публікацій з теми.** Проблеми формування готовності до різних аспектів професійної діяльності висвітлені в дослідженнях М. Артюшиної, Т. Гармаш, А. Ольховської, А. Линенко, В. Комісарова, О. Шупти, А. Шибі та інших. Аналіз наукових джерел свідчить, що існує протиріччя між потребою суспільства на сучасному етапі у фахівців, які здатні працювати в інноваційних умовах і недостатньою розробленістю теоретико-методичних основ формування готовності до такої діяльності.

Актуальність окресленої теми та її недостатня розробленість зумовили постановку мети статті – розробити та теоретично обґрунтувати модель формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності в закладах вищої освіти.

**Матеріали та методи:** Для розв'язання завдань нашого дослідження було використано теоретичні (вивчення наукової літератури, аналіз, синтез, систематизація) й емпіричні (спостереження, бесіда, анкетування, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду) методи.

**Результати та їх обговорення.** Для початку з'ясуємо основні підходи до визначення понять «модель» і «моделювання». У методології науки модель (від лат. *modulus* – міра, образ, норма) розуміють як аналог (схему, структуру, знакову систему) певного фрагмента природної та соціальної реальності [1, с. 133]. Педагогічний словник за редакцією В. Полонського визначає поняття «моделювання» як метод наукового дослідження, що використовується для опису процесів, спрямованих на практичне застосування й перевірку ефективності теоретичних знань [2, с. 73].

Як зазначає науковець С. Чупахін, моделювання полягає в схематичному відтворенні динаміки модельованого процесу (в нашому випадку формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності) та відображенні:

- структурних компонентів цього процесу;
- взаємовідношення й зв'язків між елементами моделі на всіх етапах освітнього процесу;
- форм організації, технологій і засобів навчання, які забезпечують ефективність цього процесу [6, с. 96].

Слідом за Т. Гармаш під *структурно-функціональною моделлю* розуміємо «послідовність цілеспрямованих, узгоджених дій викладача і студентів з метою розв'язання конкретних освітніх завдань, які здійснюються в спеціально створюваних викладачем, послідовно змінюваних педагогічних ситуаціях, і підпорядковані досягненню кінцевої мети» [1, с. 133].

Зазначена структурно-функціональна модель, що наглядно представлена на Рис. 1, базується на вимогах Стандартів вищої освіти України [4], сучасного ринку праці й законів України «Про освіту» [5] та «Про вищу освіту» [3] й містить наступні логічно пов'язані структурні компоненти (блоки): *теоретико-методологічний, організаційно-проектувальний та оцінно-результативний*. Кожен із блоків виконує свою функцію. Нижче представлено функціональну значущість кожного з трьох блоків та взаємозв'язки між ними.

**Теоретико-методологічний блок** має за мету забезпечення цілеспрямованого формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності як складного багатфакторного процесу, що містить цілісну систему професійних знань і вмінь майбутнього фахівця з перекладу, здатність адаптувати їх в інноваційну професійну діяльність, систему мотивів діяльності, інтегрованих складових перекладацької компетентності, а також наявність стійкої готовності до професійного саморозвитку. Окрім цього до складу теоретико-методологічного блоку входить низка методологічних підходів і принципів.

Методологічною основою нашого дослідження є поєднання *діяльнісного, особистісно зорієнтованого, ринково зорієнтованого, компетентнісного, контекстного, комунікативного, міжкультурного, плюрилінгвального, технологічного, рефлексивного й системно-енергетичного* підходів.

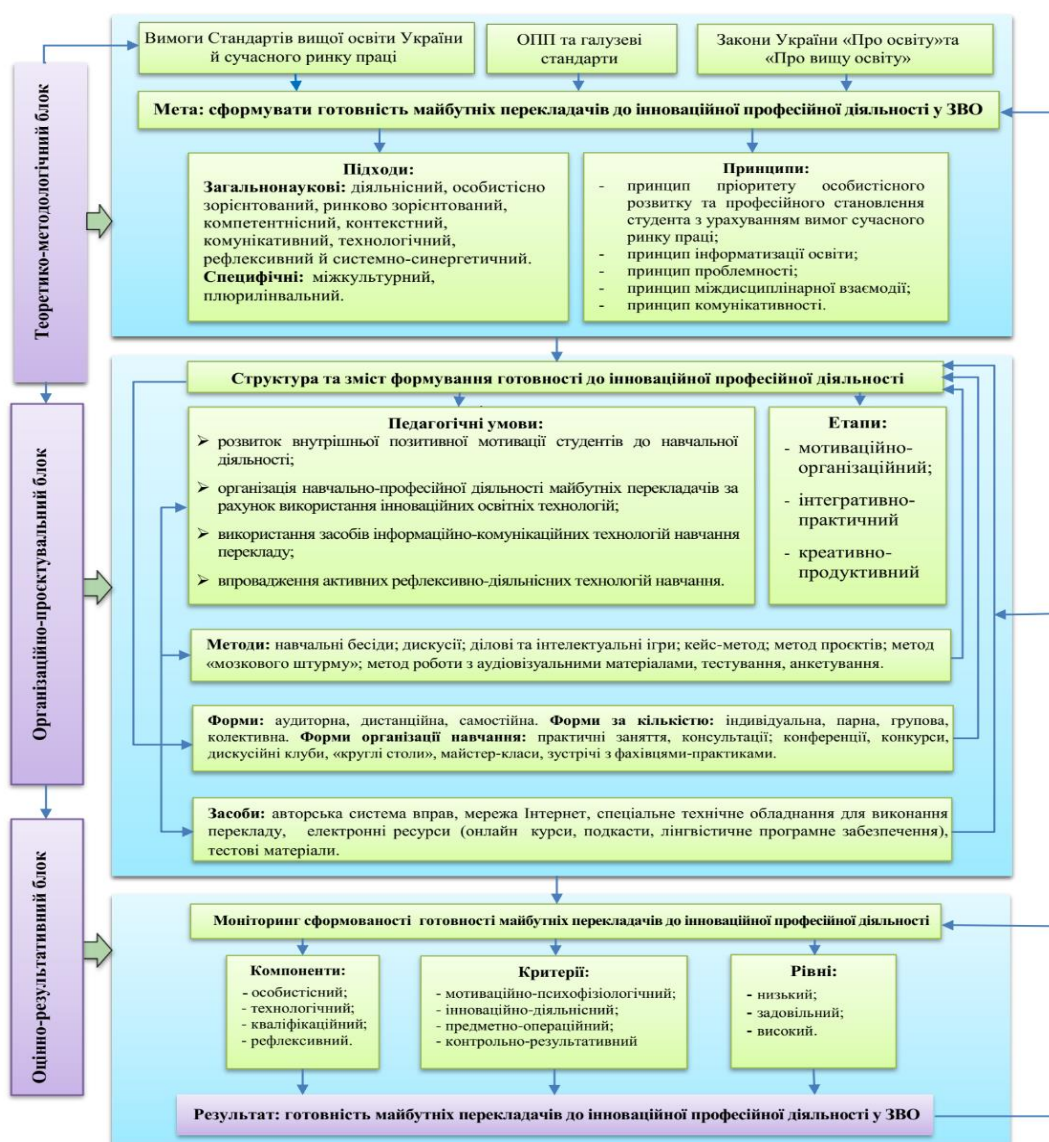


Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності

Реалізація *діялісного підходу* у нашому дослідженні забезпечувала активність студента в навчальній діяльності, спонукала його до дієвої позиції в процесі отримання та засвоєння знань, формувала готовність до вирішення проблемних завдань виробничого характеру. Домінантою згідно з *особистісно-зорієнтованим підходом* стало врахування провідної мотивації особистості. Особистісно зорієнтована парадигма розвитку вищої освіти передбачала самоцінність особистості, глибоку повагу та емпатію до неї, врахування її індивідуальності. *Ринково зорієнтований підхід* обумовлював необхідність покласти в основу розробки педагогічної системи готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності ключові вимоги сучасного ринку перекладацьких послуг, а саме: навчання інноваційних видів перекладу, зокрема тих, які є найбільш затребуваними на ринку; забезпечення максимальної технологізації процесу підготовки майбутніх перекладачів у ЗВО; формування складових готовності, пов'язаних з спеціалізацією у межах авіаційної галузі; забезпечення гнучкості моделі навчання з

метою швидкої адаптації до змін на ринку перекладацьких послуг. *Компетентнісний підхід* виявлявся у спрямованості педагогічного процесу у ЗВО на формування компетентного фахівця, здатного якісно та продуктивно діяти у професійній сфері. *Контекстний підхід* реалізувався за допомогою моделювання змісту праці перекладачів у квазіпрофесійній діяльності, занурював в соціально-психологічний контекст ділового спілкування й професійної взаємодії. Завдяки використанню контекстного підходу вдало було застосовано активні методи та інноваційні технології навчання. Реалізація *комунікативного підходу* забезпечувала здатність майбутнього фахівця з перекладу до міжкультурної комунікації. Застосування *міжкультурного та плюрилінгвального* підходів була зумовлена необхідністю розвитку цілісної особистості, розумінням відмінностей між різними мовами й культурами, вихованням толерантності. *Технологічний підхід* є наслідком комп'ютеризації та інформатизації освітньо-професійної діяльності, результатом та засобом підвищення продуктивності праці перекладача за рахунок викори-

стання інформаційно-комунікаційних технологій навчання. *Рефлексивний підхід* став основою для постійного професійного зростання та самовдосконалення майбутніх фахівців з перекладу. *Системно-синергетичний підхід* у межах нашого дослідження забезпечував взаємозумовлену інтеграцію компонентів формування готовності до інноваційної професійної діяльності в єдиній функціональній системі, уможлилював моделювання та проектування цього процесу як цілісної динамічної структури.

При моделюванні процесу формування готовності до інноваційної професійної діяльності ми виділили наступні методологічні принципи: 1) *принцип пріоритету особистісного розвитку та професійного становлення студента з урахуванням вимог сучасного ринку праці*; 2) *принцип інформатизації освіти*; 3) *принцип проблемності*; 4) *принцип міждисциплінарної взаємодії*; 5) *принцип комунікативності*.

Сучасний стан індустрії перекладу потребує фахівців, що володіють інноваційними знаннями та навичками у своїй професійній галузі, орієнтуються в суміжних сферах діяльності, готових до постійної самоосвіти, соціальної та професійної адаптивності. Тому експериментальний процес підготовки у ЗВО був націлений на узгодження змісту практичних модулів та теоретичних курсів із вимогами, які висуває ринок перекладацьких послуг (галузеві стандарти та закордонні й вітчизняні роботодавці), та здійснювався шляхом навчання затребуваних видів перекладу (переклад за допомогою CAT-інструментів, постредагування машинного перекладу, локалізація, спеціалізований переклад у межах авіаційної галузі, синхронний переклад, переклад онлайн тощо), технологій (системи автоматизації перекладу, спеціальне обладнання для синхронного перекладу та перекладу онлайн). Розвиток цих вмінь та навичок сприяв прагненню молодих людей до нестандартного й творчого мислення, що передбачає *принцип пріоритету особистісного розвитку та професійного становлення студента з урахуванням вимог сучасного ринку праці*. *Принцип інформатизації освіти* втілює процес всеохоплюючої інформатизації та комп'ютеризації сучасного суспільства, що, у свою чергу, обумовлює необхідність інформатизації й сфери освіти. Особливої значущості цей принцип набуває під час підготовки перекладачів у ЗВО, професійна діяльність яких із року в рік стає все більш технологізованою. Як засвідчив аналіз ринку перекладацьких послуг, володіння інноваційними перекладацькими технологіями є першочерговою вимогою як закордонних, так і вітчизняних перекладацьких компаній, а отже, відсутність цього компоненту у структурі навчання майбутніх перекладачів здатна значно послабити конкурентоздатність таких фахівців. *Принцип проблемності* полягав у створенні проблемних ситуацій, спрямованості на самостійний пошук вирішення пізнавальних завдань і сприяв засвоєнню нових знань, що робить його важливим для формування готовності до інноваційної діяльності фахівців з перекладу. Реалізація *принципу міждисциплінарної інтеграції* передбачала побудову логічно завершеної структури багатодисциплінарного знання, що не просто доповнювала зміст однієї дисципліни знаннями з іншої, а й інтегрувала їх і забезпечу-

вала дієву підготовку, формуючи ерудованого та всебічно розвиненого фахівця. *Принцип комунікативності* забезпечував наближення процесу навчання до процесу реальної професійної комунікації перекладачів. Зазначений принцип став основою організації активної творчої діяльності, використання колективних форм роботи й проблемних ситуацій.

**Організаційно-проектувальний блок** відтворює основні **етапи**, що забезпечують реалізацію мети та завдань формування готовності до інноваційної перекладацької діяльності: *мотиваційно-організаційний, інтегративно-практичний та креативно-продуктивний*.

*Мотиваційно-організаційний етап* мав на меті визначення та формування позитивної внутрішньої мотивації до інноваційної професійної діяльності, сприяння усвідомленню студентами цінності отриманих у виші знань на основі розвитку індивідуальних психофізіологічних здібностей студентів-майбутніх перекладачів для їхнього успішного професійного становлення. На цьому етапі було закладено основу для формування індивідуальних освітніх траєкторій і розпочато роботу над формуванням структурно-компонентного складу готовності до інноваційної професійної діяльності. Формами навчання виступили: індивідуальні, парні, групові і колективні форми навчання в межах циклу навчальних дисциплін фахової підготовки та комп'ютерно-перекладацька практика.

Методи навчання: аналіз виробничих ситуацій (case study), мотиваційно-комунікативні техніки (ділова гра, дискусія, обговорення), метод проєктів, опрацювання аудіовізуальних матеріалів засобами лінгафонного програмно-апаратного комплексу SANAKO LAB-100, виконання завдань творчо-пошукового характеру з мотивуючим змістом, проведення соціально-психологічного тренінгу.

На цьому етапі навчання домінуючими були такі педагогічні умови: розвиток внутрішньої позитивної мотивації студентів до навчальної діяльності; організація навчально-професійної діяльності майбутніх перекладачів за рахунок використання інноваційних освітніх технологій.

Метою другого – *інтегративно-практичного етапу* – було озброєння майбутніх перекладачів системою знань з перекладу, формування їхньої перекладацької компетентності, здійснюваної у цілісному й інтегрованому комплексі циклу фахових навчальних дисциплін із забезпеченням їх програмно-методичного супроводу.

Методи навчання: вправи на виконання інноваційних видів усного та письмового перекладу, «проблемна лекція», навчальні дебати, круглі столи, творчі, пошукові завдання, аналіз виробничих ситуацій із постановкою проблемних питань, аудіовізуальний метод, рольова гра, ток-шоу, проєктна робота, індивідуальні навчально-дослідні завдання.

На цьому етапі провідною були такі педагогічні умови: організація навчально-професійної діяльності майбутніх перекладачів за рахунок використання інноваційних освітніх технологій; використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчання перекладу.

Метою третього – *креативно-продуктивного етапу* – було опрацювання сформованих перекладацьких

умінь студентів шляхом занурення студентів-перекладачів в активну інноваційну професійну діяльність у період перекладацької практики та вивчення авторських елективних спецкурсів «Переклад в авіаційній галузі» та «Комп'ютерний переклад», що були апробовані кафедрою англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету. На цьому етапі стимулювалося творче застосування сформованих інноваційно-професійних умінь; поглиблення пізнавального інтересу до інноваційної діяльності перекладача шляхом здійснення науково-дослідної діяльності, виступів на конференціях, участі в семінарах, тренінгах, фахових конкурсах тощо.

Засоби і методи освітньої діяльності: перекладацька практика, рефлексивні ігри, творчі завдання, рольові ігри, online-семінари, віртуальні «круглі столи», мережеві проекти, тематичні вебінари, тренінги, майстер-класи, професійні конкурси, конференції, спостереження, само- і взаємооцінювання; налаштування на саморозвиток і самореалізацію.

**Оцінно-результативний блок** дозволяє зробити висновок про результат навчання та рівень сформованості готовності до інноваційної професійної діяльності кожного студента, спираючись на компоненти (особистісний, технологічний, кваліфікаційний та рефлексивний), критерії (мотиваційно-психофізіологічний, інноваційно-діяльнісний, предметно-операційний та

контрольно-результативний) з відповідними показниками та рівнями (низький, задовільний, високий) формування цієї інтегративної якості. Цей блок також відповідає за розвиток у студентів здатності до самоаналізу, самооцінки, рефлексивних умінь, що забезпечують саморегуляцію процесу формування готовності до інноваційної перекладацької діяльності. Результати контрольних заходів (поточних, проміжних і кінцевих) надходили в оцінно-результативний блок, дозволяли відстежити зміни в освітньо-інформаційному середовищі та сформувати зворотні зв'язки з метою внесення коректив до теоретико-методологічного й організаційно-проектувального блоків.

**Висновки.** Усі блоки структурно-функціональної моделі взаємопов'язані та підпорядковані реалізації мети й завдань формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності. Розроблена модель є дієвим засобом формування зазначеної інтегративної якості. Результатом впровадження структурно-функціональної моделі в навчальний процес стане кваліфікований конкурентоздатний фахівець з високим рівнем готовності до професійної діяльності в інноваційних професійних умовах, здатний до самоосвіти та професійного розвитку. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в обґрунтуванні змісту експериментальної методики формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Гармаш Т. А. Професійна підготовка майбутніх фахівців із логістики до управлінської діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Київ, 2018. 328 с.
2. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике. М. : Высш. шк., 2004. 512 с.
3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 25.07.2021).
4. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ МОН України від 20.06.2019 р. № 869. URL: <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/standart-vyshchoi-osvity-035-filolohiia-bakalavr.pdf> (дата звернення: 06.07.2021).
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.07.2021).
6. Чупахін С. А. Формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців в процесі вивчення спеціальних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 Київ, 2018. 252 с.

#### REFERENCES

1. Harmash T. A. Professional Training of Future Logistics Specialists to Perform Management Activity : Ph.D. thesis : 13.00.04 / Kyiv, 2018. 328 p.
2. Polonsky V. M. Dictionary of education and pedagogy. M.: Higher Sch., 2004. 512 p.
3. On higher education : Law of Ukraine of 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (access date: 25.07.2021).
4. On approval of the higher education standard for the first (Bachelor) level of higher education in the specialty 035 "Philology" : Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 20.06.2019 № 869. URL: <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/standart-vyshchoi-osvity-035-filolohiia-bakalavr.pdf> (access date: 06.07.2021).
5. On education : Law of Ukraine of 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (access date: 20.07.2021).
6. Chupakhin S. A. Formation of professional competence of future signal engineers in the process of studying special disciplines : Ph.D. thesis : 13.00.04 / Kyiv, 2018. 252 p.

#### The experimental model of the formation of translation students' preparedness for innovative professional activity

M. L. Pylypchuk

**Abstract.** The article presents the experimental model of the formation of translation students' preparedness for innovative professional activity. The model covers three blocks, namely theoretical-methodological, organizational-designing and evaluation-effective. The methodological approaches, didactic principles, methods, forms of teaching as well as a pedagogical background that make up the theoretical basis of the experimental educational process are grounded. The developed model is the basis of the formation of the translation students' preparedness for innovative professional activity in high school.

**Keywords:** model, translation students, innovative activity, approach, principle, teaching method.